

IV. ročník doktorandského quodlibet

4. december 2024

Vzdelávacie centrum Mateja Bela, Tajovského 51, Banská Bystrica

Adriána Tarajová: *Zrozumiteľnosť – ústnosť – výslovnosť*

Richard Gramanich Štromajer: *Politické a spoločenské aspekty prekladu fenoménu Understatement*

Desana Kiselová: *Intralingválny preklad v medicíne*

Patrícia Hatiarová: *Korene neviditeľnosti prekladateľskej profesie na Slovensku*

Sabína Danková: *Šľachtické odievanie v zrkadle korešpondencie JUDITY Balassovej v 2. polovici 17. storočia*

Miroslava Lazniová: *Osvietenské predstavy o dobre spravovanej spoločnosti v uhorskom kontexte v druhej polovici 18. a na začiatku 19. storočia*

Radim Pačmár: *Dolnozemske témy v rodinnej korešpondencii Jána Kvačalu*

Adriána Pešková: *"Oni" v esejach J. M. Hurbana – počiatky sporu o „naše“ a „cudzie“ v slovenskej esejistike*

Eva Dudáková: *Modelovanie personálnej témy vo vybraných dielach Vandy Rozenbergovej*

Denis Dulovics: *Vzťah kategorického imperatívu a slobody*

Adriána Tarajová

Zrozumiteľnosť – ústnosť – výslovnosť

Abstrakt: Príspevok tematizuje problematiku (ne)zrozumiteľnosti v ústnej sfére komunikácie. Zameriavame sa na ústnosť, ktorej základom je počúvanie s porozumením ako receptívna zručnosť a hovorenie ako produktívna zručnosť. Získané výslovnostné automatizmy do veľkej miery ovplyvňujú schopnosť porozumenia auditívneho textu. Venujeme sa otázke, ako správna výslovnosť podporuje zrozumiteľnosť a zefektívňuje ústnu komunikáciu. Cieľom príspevku nie je apelovať na dokonalosť, ale zdôrazniť význam správnej výslovnosti v kontexte osvojovania si cudzieho jazyka a jej zásadný vplyv na zrozumiteľnosť komunikácie.

Richard Gramanich Štromajer

Politické a spoločenské aspekty prekladu fenoménu Understatement

Abstrakt: Fenomén "Understatement" (zdržanlivosť) má rozsiahle spoločenské a politické kontexty a pri jeho preklade je potrebné postupovať diplomaticky, no s ohľadom na pravdivosť výpovede. V príspevku sa zameriame na oblasti spoločenského života, v ktorých sa najčastejšie uplatňuje fenomén zdržanlivej výpovede.

Desana Kiselová

Intralingválny preklad v medicíne

Abstrakt: Intralingválny preklad je oblasť prekladu, ktorá sa doteraz intenzívne neskúmala a len nedávno sa dostala do popredia translatológie v snahe zlepšiť prístup k informáciám a umožniť bezbariérovú komunikáciu v rôznych oblastiach života. Tomuto typu prekladu sa pripisuje veľký potenciál z hľadiska zrozumiteľnosti a znižovania mocenského odstupu v komunikácii medzi odborníkmi a laikmi. Roman Jakobson vo svojej eseji *O lingvistických aspektoch prekladu* (1959) prisúdil vnútrojazykovému prekladu menšiu úlohu a doteraz sa tento typ prekladu považoval za okrajový. Intralingválny preklad má veľký potenciál na uľahčenie komunikácie vo vede, najmä v oblasti medicíny medzi lekármi a ich pacientmi.

Patrícia Hatiarová

Korene neviditeľnosti prekladateľskej profesie na Slovensku

Abstrakt: Jedným zo zámerov dizertačnej práce je zistiť a navrhnúť, ako by sme mohli zvýšiť informovanosť a posilniť kritické myslenie širokej čitateľskej verejnosti a zároveň zlepšiť spoločenský status prekladateľov. Prvý, kľúčový, krok je preto nájsť historické, sociálne a kultúrne korene marginalizácie prekladateľov a prekladateľiek na Slovensku. V príspevku sa zameriame na analýzu historických súvislostí, ktoré prispeli k formovaniu spoločenského vnímania prekladateľskej profesie a prostredníctvom analýzy sa pokúsime lepšie pochopiť nízky spoločenský status tohto povolania.

Sabína Danková

***Šľachtické odievanie v zrkadle korešpondencie Judity Balassovej
v 2. polovici 17. storočia***

Abstrakt: Príspevok sa venuje odevnej kultúre prostredníctvom analýzy korešpondencie barónky Judity Balassovej (c. 1630 – c. 1685), druhej manželky Štefana I. Koháryho (1616 – 1664), v období od 50. do 80. rokov 17. storočia. Korešpondencia šľachty je neoceniteľným zdrojom poznatkov o ranonovovekej odevnej kultúre a jej význame v každodennom živote. Oblečenie neposkytovalo len ochranu pred poveternostnými vplyvmi, ale odrážalo aj osobnú a rodinnú identitu, postavenie a bohatstvo. Listy poskytujú podrobnosti o konkrétnych kusoch odevu, materiáloch, farbách, strihoch a výzdobe, ktoré sú cenné najmä v prípadoch, keď nie sú k dispozícii iné typy prameňov. Z hľadiska každodennej praxe ponúkajú bližší pohľad na získavanie, nosenie a starostlivosť o odev. V príspevku sa predstavia základné princípy výskumu dejín odievania v korešpondencii šľachty. Sledovať sa bude najmä otázka reprezentatívnosti odevu, jeho vzhľad na základe údajov z rodinnej korešpondencie, a spôsoby získavania odevu a textílií v prostredí rodiny Koháryovcov.

Miroslava Lazniová

***Osvietenské predstavy o dobre spravovanej spoločnosti v uhorskom kontexte
v druhej polovici 18. a na začiatku 19. storočia***

Abstrakt: Osvietenstvo vnieslo aj do prostredia habsburskej monarchie nové pokrokové myšlienky, ktoré prezentovali viacerí predstavitelia súdobej spoločnosti. Vo svojich tvrdeniach sa pritom často opierali o dostupné spisy významných európskych mysliteľov. Tie sa pokúšali aplikovať v prostredí rakúskej monarchie, ktorej viaceré časti výrazne zaostávali za západoeurópskym prostredím. Jedným z výrazne zaostalých odvetví v monarchii na prelome 18. a 19. storočia bolo uhorské hospodárstvo. Z prostredia Uhorska poznáme len málo činných vzdelancov, ktorí sa odborne a konštruktívne vyjadrovali k hospodárskej a ekonomickej situácii Uhorska a výraznejšie sa zapísali do histórie. Vynikal medzi nimi predovšetkým Gregor František Berzeviczy (*1763 – †1822), a to svojím sociálno-ekonomickým spisom, ktorý bol na svoju dobu nielen odvážnym a pokrokovým, ale aj dosť nezvyčajným počinom z pera šľachtica. Aj to nás primälo podrobnejšie sa týmto spisom zaoberať.

Radim Pačmár

Dolnozemske témy v rodinnej korešpondencii Jána Kvačalu

Abstrakt: Ján Kvačala – významný slovenský historik, evanjelický teológ, zakladateľ modernej komeniológie, pochádzal z prostredia slovenskej menšiny vojvodinskej časti Dolnej zeme. Tamojšia konfesionalita a vnímanie etnicity ho celoživotne ovplyvnili. Aj keď väčšinu života prežil mimo Dolnej zeme, ostal s ňou úzko spätý vďaka rôznym prepojeniam, hlavne však prostredníctvom korešpondencie s rodinnými príslušníkmi. Ústrednou témou práce je preto preskúmanie dolnozemskej tém, ktoré sa nachádzajú v listoch rodinných príslušníkov adresovaných Jánovi Kvačalovi.

Adriána Pešková

***"Oni" v esejach J. M. Hurbana – počiatky sporu o „naše“ a „cudzie“
v slovenskej esejistike***

Abstrakt: Príspevok sa venuje Hurbanovmu dielu *Slovensko a jeho život literárny* v kontexte sporu o podobu slovenskej kultúry v 19. storočí. Konkrétna realizácia tohto sporu nabrala charakteristiky, ktoré ho umožňujú konceptualizovať ako spor o „naše“ a „cudzie“ v slovenskej kultúre, literatúre, ale i spoločnosti. Cieľom príspevku je abstrahovať a opísať Hurbanov náhľad na „cudzie“ v historicko-spoločenskom kontexte, a to pomocou zvolených metód diskurzívno-historického prístupu Ruth Wodakovej. Porozumenie opozícii „cudzie“ a „naše“ na počiatku slovenskej esejistiky môže poukázať na vzorce a motívy, ktoré rezonujú a periodicky sa v rôznych podobách, ale i obdobiach opätovne v esejach rozličných autorov či autoriek vynárajú. Práve náhľad na tento vývin môže v neskorších fázach výskumu pomôcť opísať spory o slovenskú literatúru a kultúru aj v istom naratívnom slede.

Eva Dudáková

Modelovanie personálnej témy vo vybraných dielach Vandy Rozenbergovej

Abstrakt: Uchopiť literárnu postavu v jej komplexnosti si vyžaduje kombinovať viacero metód teoretickej analýzy. Príspevok predstavuje metodiku rozpracovanej dizertačnej práce *Modelovanie personálnej témy ako súčasť autorskej poetiky autoriek Vandy Rozenbergovej a Ivany Dobrákovovej*, ktorá je založená na naratologickom prístupe, skúmajúcom literárnu postavu ako rozhodujúci komponent naratívnej štruktúry. Tento prístup dopĺňa o minimalistické mimetické nazeranie, ktoré autorka príspevku považuje za opodstatnené vzhľadom na to, že „každý text [...] odkazuje na svet [...] nachádzajúci sa mimo jazyka“ (Kerbrat-Orecchioni 1982, 28). Prostredníctvom aplikovania vhodných metód skúma personálnu tému vo vybraných dielach V. Rozenbergovej, pričom predstavuje niektoré čiastkové výsledky výskumu, okrem iného napríklad interpretačné hypotézy týkajúce sa estetického programu autorky pri práci s vlastnými menami, ktoré majú často charakterizačnú funkciu alebo vytvárajú zaujímavé onomastické situácie.

Denis Dulovics

Vzťah kategorického imperatívu a slobody

Abstrakt: Text sa zaoberá pojmom slobody v koncepcii I. Kanta, sústreďuje sa na vzťah medzi slobodou, autonómiou a kategorickým imperatívom. Kant chápe slobodu ako schopnosť jednotlivca konať podľa vlastných, rozumom stanovených morálnych zásad, nezávisle od vonkajších faktorov. Dôležitou otázkou, ktorú si text kladie je, či je možné stavať morálne konanie výhradne na rozumovej aktivite jednotlivca vychádzajúcej z jeho slobody, bez zohľadnenia ďalších faktorov. Totiž ako je možné zladit' požiadavku bezpodmienečnej slobody človeka s jeho existenciou v kauzálne determinovanom svete. Kant túto otázku rieši cez dištinkciu medzi prírodnou kauzalitou a kauzalitou slobody, ktorá je možná len pri rozumovej bytosti. Sloboda je v tom prípade chápaná ako morálna autonómia, ktorá umožňuje jednotlivcovi konať na základe rozumu. Text je analýzou vzťahu medzi predkladanými konceptami a rovnako aj ich aplikovateľnosti do praktického morálneho konania.